

Un viatge obligat

Montserrat Bové

Conte presentat en el 16è Premi de
narrativa curta per Internet TINET

Tinet
www.tinet.cat

Feia tant de tant de temps, massa. Ho havia de fer. És d'aquelles coses que una persona no pot obviar. Sobretot si es tracta d'una promesa feta a les portes del més enllà. La feina, la família, els oblits, la temença de perdre el poc que em restava del meu pare. Excuses. Excuses. Excuses. El dia 24 tenia l'avió.

DF era una ciutat que imposava, però ell hi havia nascut, s'hi havia criat entre la multitud. Estimava aquella gent, malgrat hagués de conviure amb la mort. Estimava el seu país, però també estimava les seves arrels, aquelles que el seu pare de ben petit li havia inculcat.

El trajecte era llarg ja s'hi podia acomodar bé. La impressió d'abandonar el seu petit món per anar a un altre món l'omplia de recança, però alhora sentia una tremolor agredolça que l'esperonava a seguir endavant. Aquestes no eren unes vacances com les altres. No. Aquest era un viatge obligat. Les petites impressions de temps enrere se li anaven apareixent amb més força i les paraules prenién cos en tancar els ulls. El cansament s'apoderava dels seus ulls, dels seus sentits... li feien una mala passada. Volia contemplar aquella parcel·la d'un món que desapareixia entre els núvols, volia reafirmar qui era i d'on venia, volia tantes coses... De petit li agradava que el seu pare li expliqués aquelles històries de venjances i desaires, de morts i assassinats a sang freda, de fugides i retrobades, de salvació i de lluita. L'esperit aventurer es barrejava entre la ficció i la realitat. La seva aventura vital no tenia res a envejar a les de grans personatges de còmic. La distància i el temps sovint desdibuixa el record i les paraules esdevenen ecos d'un temps que hauria pogut ser una altra cosa. Veritat o mentida aquella era la història amb què havia conviscut,

era una història creïble. Les anècdotes s'interferien en el si d'una seqüència de fets i la rialla i la tristor s'anaven acoblant en un estira i arronsa. Les sotragades del viatge eren també sotracos en el seu si. El silenci és un bon company de viatge, no la ment. No era la seva vida la que perillava, o potser sí. Tant se valia, ja era a l'avió. Ara no hi podia haver marxa enrere. La seva ex sempre li havia tirat en cara que no era prou valent per comprometre's, per prendre decisions i assumir responsabilitats. No era del tot veritat, com sempre acostuma a passar en aquests casos. Ell era un assessor molt respectat. La seva visió dins el mercat editorial sempre era ben rebuda per part dels seus superiors. Tenia una bona feina, què més es podia demanar, i a més li encantava. Ell era ja un de tants de divorciats que estava en el mercat dels singles. La raó ja no era raó, el sentiment s'imposava i deixava pas a la buidor, a un potser, a un sobrevisu. Res tenia sentit i tot s'omplia de força i de color. Sovint no pensar el tranquil·litzava, l'esperonava a seguir endavant, sempre endavant. Havia estat un any dur. Si mirava enrere els errors i els encerts el desassossegaven. No havia perdut la partida. No havia perdut res, a cap i a la fi, simplement havia perdut una part d'ell mateix somorta pel dolor. Si mirava al costat s'adonava que la grisor de les mirades del seu voltant no era precisament un camp de violes. L'havien enganyat en no explicar-li què era la vida? O simplement era ell qui havia volgut creure's el *happy end*? O bé hi havia altres vides exemptes de patiment? Ara volia mirar endavant. Hi mirava. No hi veia res. S'hi esforçava; volia intuir, pressentir allò que hi havia enllà. Res. La seva ment racional s'interferia. Un mur contundent ple de grafitis malsonants el feia retornar a la seva esfera. La veu del pilot anunciant un bon aterratge li

va fer prendre aire i dir-se: au som-hi, que no ha estat res!

Barcelona, la gran metròpoli. El meu pare me n'havia parlat tant, del cap i casal... Ara hi aterrava per primer cop. Ja no eren els seus temps de joventut, eren els meus temps de maduresa. Ell hi havia passat a la fugida. El so de les bombes retrunyien en el cervell. Me l'imaginava saltant les rases, saltant cadàvers i extremitats disseminades per aquí i per allà. La sirena era al fons i els crits i la desesperació amortien un avís que arribava massa tard. Les maletes s'havien quedat al carrer ventilades pel terrabastall i l'espòli d'aquells que arrepleguen el que poden. Milers de vides desaprovades, milers d'ànimes condemnades al patiment i a la tortura. La por dels qui no poden fugir. La misèria més pèssima entre la mofa del vencedor. De fet, el pare va viure altres misèries, les que el van conduir Pirineus enllà. Essent pastor com era no li va costar pas gaire passar la muntanya en aquell llarg i cru hivern. La muntanya parlava, no eren les rambles, però sí quasi. Les esperances fugien entre les obagues, els claroscurs i l'espessa neu. Redeu quin fred! Els somnis expectants lliscaven cara avall i el desig de sobreviure es gravava entre les celles. El fred calava el moll de l'os. Salvar la pell era el més important. Enrere quedaven crosses, sang, difunts, maletes, cartes que mai arribarien, mantes i els darrers alens. Estava acostumat a espavilar-se tot sol i sol va passar entre la penombra per uns verals que mai va saber situar en un mapa. I d'Argelers a DF. Tota una aventura. Els pares sempre acostumen a ser els herois dels infants que volen emmirallar-s'hi de ben menuts i així era jo. A les nits les aventures seguien en el meu interior i feia i desfeia com a mi em semblava. La realitat

esdevenia impressionant i jo esdevenia un salvador de les causes perdudes. Sentia llunyanes les paraules aconhortadores de la nit. De ben segur que seria una nit fantàstica, plena d'aventures. El justicier Joan atacava de nou i feia pagar als dolents les penúries dels desvalguts. Ara sabrien el que és bo! Què era això de guanyar el dolent, on sabia vist! Aquí estava jo per posar la història i els seus personatges al seu lloc; com havia de ser; perquè la raó i el seny sempre prevalen davant la dissort.

Recollia la maleta i ja em disposava a seguir el meu destí. Ara tocava anar a l'estació de Sants i agafar un tren que em portaria a prop del poble natal del meu pare. Hi havia llogat una casa rural i un cotxe per Internet. Per sort meva podria recórrer cadascun dels racons de la infantesa del meu pare, podria pintar ara els meus somnis. Pitjar la tecla i reservar havia estat tan fàcil. El pare poc s'hauria arribat a imaginar que el seu poble era tan lluny i alhora tan proper. Però, per què no havia volgut tornar mai? i per què ara em trobava en aquest indret?

La casa era senzilla. Una llinda de fusta a l'entrada marcava ja el 1705. Donava la sensació que tot era estàtic, res havia canviat, tret dels propietaris que des de la llunyania procuraven conservar i treure'n un rendiment. Sempre li ho havia sentit a dir, al meu pare, que els catalans de les pedres en fan pans. L'olor de la fusta i d'humitat no tenia res a veure amb les olors de la meva infantesa. Tancava els ulls i m'imaginava com devia ser temps enrere. En obrir-los de nou, vaig decidir explorar la casa i obrir-ne les finestres. D'entrada havia de pujar el diferencial i donar la clau de pas de l'aigua. Era darrere la porta al costat del forrellat. La porta s'obria per quatre fulles. Vaig deixar oberta la fulla de dalt. Entrava claror i

jo volia captar els colors, volia sentir, veure, descobrir, interpretar, gaudir... Eren tantes les intencions... Ara em trobava a l'estable on encara hi havia la menjadora, una civadera, estris d'alguna mula que havien tingut en aquella casa. Tancada la porta, em disposava a pujar per unes escaletes. Era a la sala. Des d'allà es podia veure qui entrava a la casa per una finestreta que donava just a l'entrada. Vaig deixar-hi les maletes disposat a trobar l'habitació. Just a la taula de la sala, un ram de flors i una nota de benvinguda. Quin detall! Al costat un llarg i estret passadís de llambordes vermelletes i unes minúscules finestres que il·luminaven una habitació interior i un lavabo i indicaven que al fons hi havia la cuina amb una petita llar de foc. Increïble. Per sort havien fet alguna reforma i havien posat la nevera, la cuina de gas, un termo i una tele. L'accés al pis de dalt era estret. Pujant unes escales obries una porta i et trobaves amb una enorme sala plena de cadires i un rellotge antic. Funcionava. Hi havia dues habitacions. L'una sense finestra i amb una calaixera i un enorme llit, i l'altra amb una finestreta minúscula i plena de llits. A la sala també hi havia una portella. En obrir-la vaig trobar unes escaletes i al capdamunt dos galliners buits, armaris vells, una rentadora i una porta que donava a un terradet amb filferros col·locats estratègicament per a la roba. Aquesta casa no tenia res a veure amb les cases de la meva infantesa. Era fàcil endevinar quina vida duïen en aquella casa. La trobava plena de misteris. Per descomptat que no em podria connectar a la xarxa. De fet, un mes sense interferències de cap mena i sense el contacte amb la meva realitat podria ser desintoxicant. Podria viure sense això? Almenys ho intentaria.

El poble semblava acollidor, llàstima que la gent em mirés amb desconfiança i amb una certa requesta. Anant a buscar el pa, tot eren mirades; mirades que s'entrecreuaven a la cansaladeria o a la verduleria de cal Garretes. Tot era anar a cal tal i a cal tal. Em va costar aprendre'n els noms. Passada una setmana em van tolerar, ja no era l'individu que venia a robar una part del seu petit món, n'era un foraster més, un home de pas, com tants d'altres que hi passaven l'estiu. El fet que passés llargues estones a l'ombra de la plaça Major sota les moreres, a la porta de casa cap al tard llegint i gaudint de la marinada, anant al primer jorn a la muntanya de Sant Galderic per respirar l'aire fresc no passava desapercebut. El meu desig era comprendre com aquest entorn havia marcat tant el meu pare.

Passejant pel poble t'adonaves de dos móns entrelaçats. El nou i el vell s'unien per tres portals ben disposats. Els murs havien cedit als nous temps i petites finestres i balcons plens de petúnies i geranis alegraven la grisor de la pedra i convidaven a l'exterior a fruit de la història. Aquell dissabte van fer festa grossa. Un devessall de gent inundava els carrers i carrerons, les places i placetes. El so de la gralla al davant anunciava cap on s'havien d'encaminar. El carrer major era l'artèria principal i al costat disposats talment com si fos un esquelet, les costelles. Pels carrers fruïa un caminar festiu i alegre. Dels finestrans estant s'entreveïa alguna mirada furtiva, unes cortines bellugadisses temoroses de vés a saber què. La cridòria de la canalla feia viure un poble assecat pel temps i pel pes de la seva història. El ventall de la campana anunciava l'hora de sopar mentre la gralla s'esfumava a la llunyania. La jovenalla encara encenia l'últim tro endolcit pels caramels i les serpentines. En el

meu món per a la mainada també les llaminadures eren un reclam i la festa sempre era una garantia que alguna cosa et tocaria.

En el transcurs dels dies cada cop m'anava impregnant del món del meu pare. Fins i tot ja me'l sentia meu. Assegut com tants altres dies a l'ombra de les moreres em van venir a fer companyia el club dels si no fos. Acompanyats d'un gaiato i un barret de palla al cap es van asseure al pedrís. La vida els havia omplert d'esperança. Estaven vius malgrat els infortunis de la guerra diària amb les seves rutines, amb un destí que havien anat reescriuint a cops. Els solcs del seu anar i venir per aquests camins de déu donaven la nota sàvia a qualsevol comentari present i futur. Em sentia ridícul amb els meus problemes. Era aleshores quan tot era relatiu. Res tenia sentit i tot en tenia. Com havia pogut ser tan cec i no adonar-me'n abans. Sovint vius tan absort en el teu univers que no deixes cap escletxa perquè hi entrin horitzons nous. Res pot tornar a ser com era abans. Cal acceptar-ho; i acceptar segons quines raons et sembla que és de covards; l'orgull t'encega i et fa prendre un camí que ni tu t'havies imaginat. Maleït orgull! Des de la vellesa tot es veu diferent. Els errors de les persones es veuen com a tals, errors, i no es poden justificar malgrat s'hagin passat mitja vida intentant reordenar un pensament per no maltractar l'ànim. Enmig d'una conversa banal el record del passat d'abans de la guerra es va fer present i ben present. En Quimet fent referència a la política d'ara ja deia que abans de la guerra hi havia un escrit a la paret de l'abeurador de la vila que deia així: "Josep, si guanyen les esquerres, tornarem a passar gana". La frase em va semblar reveladora.

Els dies previs a la guerra es va fer molt de mal. Les males llengües tallaven el bacallà i les capelletes manegaven el que els semblava. El meu pare m'explicava que la seva germana gran li deia que havien d'anar molt amb compte perquè, a la Maria Crosta, li havia sentit dir —mentre passava amb la bossa del pa— a la Cinta Cepall que què poc que en menjarien, de pa, en aquella casa. Era tota una sentència. I efectivament a la casa del meu pare les devien passar magres. Pocs dies després —m'explicava— van cridar el seu pare a l'ajuntament. Després de la dura feina de segar ell i el seu pare van anar a l'ajuntament. El deure d'un ciutadà és servir el seu poble. El que no sabia era que serviren a ell, al seu fill i altres fills del poble en safata a la mort. Dalt del camió tots cridaven auxili mentre les portes i finestres tancades en plena nit d'estiu callaven i assentien la mort dels seus veïns. El meu avi es veu que veient el tràgic destí convencé el meu pare perquè s'escapés. Com va poder va desfer els lligams de les menudes i aspres mans entre les dents. La sang degotava mentó avall. La cara atemorida, la pressa, les ganes de salvació, la pietat implorada... Arribats al davant d'un cementiri, la foscor de la nit privava de veure amb claredat qui seria el botxí. Els van fer baixar d'un a un, els van fer deixar el poc o el molt que podien dur a les butxaques. Enmig d'aquest espoli, la clemència no servia de res. Una parella de germans es van posar a córrer, encanonant-los amb les escopetes es van quedar immòbils mentre els anaven a empaitar. La confusió, els crits, els trets... van servir al meu pare per escapolir-se. M'explicava que per sort seva havia caigut en una cisterna prop del cementiri i que no el van poder trobar. La por el va fer emmudir mentre passaven per dalt seu o mentre tiraven trets a dins la cisterna. El pis i la merda es van

apoderar d'ell. La vida era més important, tal com li havia repetit el seu pare. Es veu que li deia: "deixa estar tot això i salva't que nosaltres ja ens salvarem d'una altra manera". Una traca ensordidora va posar punt i final a una súplica continuada. Aleshores just tenia 10 anys i ja era un home. Collons, quina manera de començar la vida adulta! Passats uns dies va sortir del cau aprofitant la foscor de la nit. Encara hi havia restes de sang a la paret del cementiri. Es notava que havien fet una fossa una mica més enllà. La terra estava remoguda. Ja no li quedaven més llàgrimes. Les havia fetes servir per mitigar la set. No podia tornar perquè posaria en perill la seva mare, la seva germana i el seu futur germanet o germaneta. Res tornaria a ser igual. Ara era un home d'identitat desconeguda que campava per aquests verals buscant arrels, entrant d'amagat en algun hort o algun tros per robar algun aliment. La veritat era que a l'estiu tota cuca viu i és ben cert: al camp està ple de menjar. Per sort, els estius els passava fent de pastor i els coneixements sobre plantes, dreceres per anar a buscar farratge ara se li apareixien talment com si fossin el seu àngel de la guarda.

El sol del migdia sota aquelles moreres s'aguantava millor. Ni un alè d'aire venia a alleugerir els nostres pensaments enlluernats i eclipsats pel pas del temps. Les noves generacions se'n desentenien, els semblava que eren històries de batalletes, desvaris de gent gran que ja fluixreja. Es trobaven silenciats: el silenci del vençut i el silenci dels seus propis fills i néts. Jo, que venia de lluny, a retrobar no se sap massa bé què, em trobava enmig d'una conversa de persones que van viure la guerra i que segurament també devien conèixer el meu pare. Em veien un foraster, un personatge pintoresc que parlava un

català amb un accent mexicà i això els produïa certa gràcia i desconcert. Per sort meva no sabien els meus antecedents i això em feia ser un confident perfecte. La marinada es deixava entreveure i la conversa s'animava potser per la calor o potser pel desig de desfogar-se i de treure's neguits interns. Diuen que si es comparteixen les penes, costa menys de conviure-hi. I no sé ben bé com en Pere Corcó, molt seriós i amb un fil de veu tènue, al final ens va convidar a entrar en un carreró fosc entre l'oblit i la memòria. En Quimet em deia que això era passat i que la merda no cal remoure-la, ja que tot ho empastifa. Però en Pere seguia i seguia. Semblava que s'hagués obert la caixa dels trons. Jo, estupefacte. La resta, malgrat el seu desacord a parlar, assentia amb el cap i de tant en tant hi posava cullerada.

Vida i mort s'encreuaven en un joc macabre. L'episodi de la desfeta dels republicans a l'Ebre em va posar la pell de gallina. Podia fins i tot sentir la fortor dels cossos putrefactes enmig de la desolació i el cloroform. Canviar-se de bàndol a la desbandada no era garantia de res, perquè fins i tot el Peuassos va matar el seu germà a la desesperada. Desori. Salvar la pell, perquè l'ànima ja mai més se salvaria. Qui seria l'encarregat de comunicar tantes llàgrimes? Qui tindria el valor d'identificar els membres desfets d'innumerables jovenets acabats d'estrenar a la vida? El cas d'aquell i de l'altre semblava adquirir protagonisme mentre la perplexitat ocupava un lloc important en el meu pensament. La Pepita Ollera va posar una casa de cites a Barcelona. L'Emporion era molt coneguda arreu per a qui volia discreció i fins i tot la seva filla, a qui van assassinar en sortir del cinema, havia estat una espia en temps de Franco. Qui ho havia de dir! El Bernat Fuster es va haver d'amagar nord enllà i quan la

dona, la Maria Maula, i el fill van anar-hi es van trobar amb un pam de nas i les van passar grosses a França. I entre espolis i enriquiments a costa dels altres, aquells homes no paraven d'estirar del fil. A vegades no sabia qui era qui, tant se valia, era un relat digne de ser novel·lat. L'anècdota divertida va venir quan un que es deia Joan de les Puces —d'esquerres de tota la vida— en veure entrar els moros i als nacionals pel carrer de les Oques va córrer a canviar la bandera de la balconada i entre canvi i canvi es va deixar mitja sabata al carrer. D'aleshores ençà li deien el Sabatot. Més li hauria valgut un Sabatasses! El riure fàcil s'encadenava a la indiferència d'un passat viscut ja feia temps. Els anys havien endolcit els fets o almenys la distància els feia més estantissos. Ara les paraules no prenen el to tràgic de les grans catàstrofes; tampoc tenien el to de denúncia de l'esbirro de torn. Aquell terrabastall ho havia remogut tot, i a tothom. No va ser fins que es va explicar el desafortunat episodi dels segrestos massius i dels assassinats massius que vaig començar a parar atenció. La mort mai deixa indiferent a ningú, i menys la mort de qui coneixes. No me'n sabia avenir que aquelles persones haguessin estat testimonis directes d'un passat recordat a la distància i desdibuixat pel temps. En Pere treia la pols a persones ja desaparegudes a qui la vida al final els havia donat una santa lliçó. Resulta que el Cisquet Tresó va ser qui va donar els noms als assembleistes —crec que van dir— del poble veí i que van ser aquests darrers els autors materials de portar a terme aquests crims. Es veu que un d'ells era un del morro fort, un descamisat que va estar a la Barcelona cremada. El Cisquet, que semblava que s'hagués de menjar el món, se li va gangrenar la cama dreta; per sort va poder viure gràcies a un subsidi que va

donar el govern als del seu bàndol. Tothom sabia el seu mal i la ment li va anar fent de les seves fins que, matxutxo com estava, va decidir engrandir les files del cel o vés a saber d'on. Pensava en la justícia divina, perquè l'altra mai es va dictar, més aviat es va arxivar o obviar com tants i tants papers. No es dóna prou importància a la vida fins que no la tenim o no podem fer allò que volem amb la nostra existència. Els quatre quarts de les campanes indicaven que ja era la una, una hora prudencial per dir au adéu i fins demà que serà un altre dia. El plat de sopes d'all i farigola i el que fos els esperava pacient a taula.

Els dies següents van anar assecant les paraules i el pensament. Aquella xafogor aplanava. Les passejades reordenaven la ment. La meva feia dies que s'estava ventilant a les golfes. Anant a buscar el pa, les donetes escrutaven fesomies i intuïen uns fets que tal vegada mai s'havien produït. Parlant, parlant se n'aprèn, per bé que de vegades, segons qui parla, valga'm déu, més valdria no sentir. En sortir pel carreró fosc del pastador, a una dona molt i molt gran enfosquida per la desgràcia, li van caure unes claus. Diligentment vaig afanyar-me a plegar-les-hi. Les seves mans i les meves, uns ulls que es van clavar en els meus, i un gràcies entretallat. Les mosques cobrien les nostres paraules, ens feien perdre el fil d'una banalitat com aquella. I en allunyar-me, aquella doneta em va dir: "els anys passen tan i tan ràpid que els ulls no tenen ni temps per parpellejar". L'adéu avant va posar fatalment el comiat definitiu amb una persona que semblava tenir més paciència que Job. Mentre tirava amunt cap a casa pensava que li hauria pogut preguntar per aquell ahir que es reflectia en el seus ulls, li hauria pogut preguntar si recordava el meu pare i el meu avi, si encara hi havia

descendents; potser podria haver-me explicat el perquè de les incògnites que ara em venien al cap. Vés per on en la vida surten moltes tecles i quan ja ets al cap del carrer t'adones que potser no hauries d'haver lluitat tant. La consciència, *mecasunronda*, la consciència et duu per indrets que ni t'havies plantejat mai. Quantes n'havia hagut de passar? Quantes?

Primera edició en ePUB i PDF: desembre de 2013.

Aquest relat fou presentat en la 16a edició del Premi de narrativa curta per Internet TINET, inclòs dins el cartell de Premis Literaris Ciutat de Tarragona 2012-2013 convocat per l'Ajuntament de Tarragona, Òmnium Cultural del Tarragonès i el Centre de Normalització Lingüística de Tarragona, amb el patrocini de la Diputació de Tarragona.

Publicat a www.tinet.cat.

Distribució sota llicència "[Reconeixement – No Comercial – Sense Obra Derivada \(by-nc-nd\) 3.0 Espanya](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/)" de Creative Commons.

